

HET INDISCH NIEUWS

N.V.
„HET INDISCHE NIEUWS”

Directeur: G. de Pree

Hoofdredacteur:
L. F. Tjmsstra

Bureau Red. en Admin.:
Vondelstraat 125
Tel. 391429 - Giro 85369
's-GRAVENHAGE

Abonnementsprijs:
p. kw. f 4.—, p. Nr. f 0.35

Geïllustreerd Weekblad uitsluitend gewijd aan de Overzeesche Gebiedsdeelen

Voor advertenties wende men zich uitsluitend tot het Bureau Bouwmeester en v. Leeuwen, Heerengracht 60, Amsterdam.

De Deutsche vijand heeft in de lange jaren van de bezetting van ons land het moreel van ons volk niet kunnen breken. Hij heeft er zich geducht voor ingespannen, hij heeft alle middelen ter hand genomen, van de meest wreedaardige en de meest geraffineerde, om zijn doel te bereiken, — het is hem niet gelukt. Op al zijn listen en lagen behaalden wij de zege, dank zij ons krachtig moreel. Wij allen, die de Deutsche bezetting hebben meegemaakt, weten hoe zwaar het vaak was ons moreel op peil te houden onder de afschuwelijke omstandigheden, waaronder wij leefden, fysiek sterk verzwakt, nerveus door angst, hoop en teleurstelling, maar toch altijd met het onwrikbare geloof in de uiteindelijke overwinning.

Nu wij in de laatste maand ons uit brieven en gesprekken een nauwkeurig beeld hebben kunnen vormen van de toestanden, zooals die in Indië hebben bestaan tijdens de Japansche bezetting, nu weten wij, dat onze land- en Rijksgenooten niet in moreele kracht bij ons hebben achtergestaan. Ook hun moreel heeft de Japansche vijand niet kunnen breken, hoewel ook hij er alles op had gezet dit doel wél te bereiken. Als op een pantser van staal, gleed elke aanval af. Maar vraag ook niet wat het aan innerlijke kracht, aan geestelijk vermogen heeft gekost, elke sluwe poging tot ondermijning van ons moreel nutteloos in haar gevolgen te maken. Hoe omzichtig zijn wij, gindsch en hier, te werk gegaan! Hoe hebben wij elkaar ontzien, hoe hebben wij dingen voor elkaar verzwegen, moeilijkheden alléén verwerkt, angsten en teleurstellingen alléén verstouwd, omdat wij nu eenmaal niet wilden, dat het moreel van den ander verzwakt zou worden. Ieder van ons wist en begreep wat een sterk moreel waard was in tijden van strijd, waarin de vijand een direct succes zou boeken in elk zwak oogenblik, dat over ons zou komen.

Zijn wij op dit oogenblik ons er nog zoo sterk van bewust, wat een sterk moreel waard is? Wij zijn niet langer bezet gebied, er is geen vijand meer die op ons loert. Maar de strijd is voor ons nog niet uit. Japan capituleerde weliswaar, maar wij werden genoodzaakt den strijd voort te zetten, tegen de Japs, althans tegen de handlangers van den Jap, door hen getraind en bewapend. Wij leven dus nog wel degelijk in dagen van strijd, in

Ons

MOREEL

dagen waarin het van het allergrootste belang is, dat ons moreel gezond en sterk blijft.

Doen wij al het mogelijke om „het moreel van den troep in Indië” hoog en gaaf en sterk te houden? Drie maal in de week brengt de luchtmail onze brieven naar het Oosten schrijven, met wijsheid en beleid er op gericht moet zijn het moreel hoog te houden van hen, die geroepen zijn, hetzij in uiform, hetzij als burger de belangen van het Koninkrijk te behartigen, te zorgen voor de veiligheid van persoon en goed van hen die, blank of bruin, recht hebben op bescherming?

Een jong officier bij een afdeling gezagstropen ergens in Malaka schrijft ons enthousiast over het moreel van den troep. Wij zijn in dagelijksche zware training, schrijft hij, maar dagelijks wordt onze positie beter. Het moreel is opperbest! Ik ben trots op onze kerels. Zelfs de Engelschen hebben hun bewondering er over uitgesproken. Natuurlijk vereischt dit van de officieren voortdurende waakzaamheid; zij moeten op de hoogte blijven van de factoren, die het moreel zouden kunnen ondermijnen.

Nu wordt er, — zoo gaat hij verder in zijn brief —, van een zijde, waarvan wij het allerm minst hadden verwacht, een ernstige aanslag op dit kostbare moreel gedaan, — vanuit het Moederland — Holland zelf! De post uit Holland vormt een zeer teer punt voor onze jongens. Bijna allen hebben iets van heimwee in zich, dat zich sterk kan laten gelden in deze geheel vreemde omgeving, onder moeilijke omstandigheden. Als in die brieven, dingen staan, die men als „gekanker uit Holland” zou kunnen karakteriseeren, dan is 't vooreerst weer met de „good will” van onze jongens gedaan. Weten al die familieleden en vrienden in Holland wel wat zij deze jongens aandoen? Men leest in deze brieven de meest zwartgallige beschrijvingen van de toe-

standen in het Moederland. Is dat de manier om het moreel te sterken van iemand, die zich gereed maakt een taak te vervullen, welke alles van hem zal vergen? In den kritischen toestand, waarin ons Koninkrijk zich bevindt, wil en zál hij ook alles geven. *Maar dan moet hij steun vinden uit Holland!* En die steun nu wordt hem op onverantwoordelijke wijze onthouden. Menschen, die dergelijke brieven schrijven, maken zich schuldig aan een geniepig verraad tegenover een landgenoot, die ver van het Moederland een zware taak vervullen gaat. Deze briefschrijvers, die in 't minst niet rekening houden met het moreel, dat ook in dezen tijd zulke hooge eischen stelt, vergeten bovendien, dat zij tegelijk met het ondermijnen van dit moreel hun eigen positie benadeelen. De strijd gaat om de wereldpositie van ons volk. Als de „brieven uit Holland” dan gekanker bevatten over Jan die f 10 meer dan Piet verdient, over stakingen, deserties en vechtpartijen, dan bekruipt den „mannen op hun post” in het Verre Oosten wel eens de lust den boel er bij neer te gooien, liever dan hun leven te gaan geven voor „dat bekrompen volk”.

Direct na den terugkeer van het Australische expeditieleger hadden er in Australië groote vechtpartijen en onlusten plaats, veroorzaakt door soldaten die kwamen afrekenen voor „de hun bewezen diensten” van de arbeiders, die tijdens den oorlog meer hadden gestaakt dan gewerkt, waardoor de aanvoer van voorraden naar hen, die in het vuur stonden, groote vertraging ondervond. Van de stemming van deze teruggekeerde soldaten kunnen wij iets begrijpen. Het is onze dure plicht er voor te zorgen, dat onze soldaten in het Verre Oosten voor een dergelijke gemoedsstemming bewaard mogen blijven.

Laten wij hier in Holland toch vooral niet vergeten, dat wij nog steeds in oorlog zijn met Japan, om het precies te zeggen: met de handlangers van Japan. En dat het dus zaak is, zooals dat in de eigenlijke oorlogsjaren ook het geval was, het moreel zoo hoog mogelijk te houden. Daartoe kan ieder van ons meewerken. Laten wij er voor zorgen, dat „de post uit Holland” een moreele versterking voor onze jongens vormt. De omstandigheden zijn nog zoo, dat het kort en goed misdadig is, dit moreel te ondermijnen. Dit bedenke men wel!

Het herstel van orde en rust op Celebes

Verklaringen van trouw van inlandsche Hoofden

De extremisten, deze door de Japs getrainde en gewapende handlangers van Japan, hebben op Java, waar uiteraard de Japansche invloed zich in de bezettingsjaren het sterkst heeft kunnen laten gelden, een ware chaos in het leven geroepen. De berichten van de eilanden buiten Java luiden veel gunstiger. Daar ging overal de terugkeer van het Nederlandsche Bestuur met feesten gepaard. Wij kregen de beschikking over de geschreven indrukken van een specialen correspondent bij een landingsafdeeling van Britten en Australiërs, die op het fregat „Burdekin” onze Nica-menschen hielp installeeren in de plaatsen Parigi, Posso en Palopo, op Celebes.

Toen de „Burdekin” het anker liet vallen in de golf van Tonini, vóór Parigi, kwam het inlandsche landschapshoofd, de Mengau, vergezeld van zijn plaatselijke hoofden direct aan boord om uitdrukking te geven van zijn gevoelens van loyaleit. Toen, gedurende de Japansche bezetting, een geallieerd vliegtuig in de bergen boven Parigi, verongelukte, had de Mengau herhaaldelijk geld aan zijn „djongos” gegeven om voedsel te koop en dit naar de in de bergen gestrande vliegers te brengen.

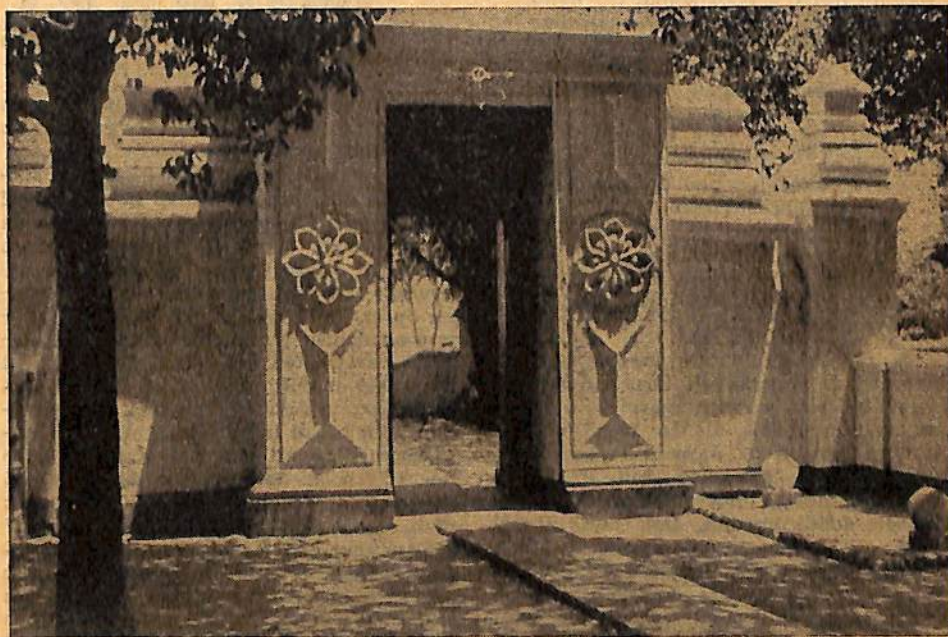
Toen de sloep met geallieerde officieren aankwam, zong een groep schoolkinderen, begeleid door fluitmuziek, het „Wilhelmus” en „God save the King”. Een groot aantal inheemschen juichten de geallieerde officieren toe en verwelkomden in het bijzonder op hartelijke wijze den Nederlandschen bestuursambtenaar, die vóór den oorlog in Parigi zetelde. 's Avonds had een zeer drukke receptie plaats, bijgewoond door Nederlandsche en Australische leger- en marine-officieren en ook door vele inheemsche en chineesche families, waarvan de vrouwen volgens de Europeesche mode waren gekleed of wel in de kleurige eigen kleedij van het land. Er was een orkest van fluitspelers, dat niet moe werd zich te laten hooren. Buiten het bestuursgebouw bevond zich een uitgebreide menigte, die op de bekende Nederlandsche en internationale wijzen van het orkest vroolijk danste. Den volgenden dag had de officieele bestuursoverdracht plaats, vóór het regeeringsgebouw, onder een machtigen kanariboom. De geallieerde commandant, majoor Garnsey, hield een korte toespraak en wenschte kapitein Barrau geluk. Nadat de Nederlandsche vlag was geheschen, speelde het fluitorkest het Nederlandsche volkslied, ook door alle aanwezige inheemschen in eerbiedige militaire houding aangehoord. Daarop maakte de soldaten een marsch door de plaats onder de toejuichingen der bevolking. De „Burdekin” vertrok spoedig daarop, enkele Nica-menschen en een paar inheemsche politiemannen achterlatend.

Ongeveer 50 mijlen meer zuidelijk, in Posso, was de situatie iets gecompliceerd, doordien hier onrustige elementen ageerden, die van buiten af door de Japs waren beïnvloed en die als Pemoeda's, een soort Japansche „Hitler-Jugend”-organisatie, een terreur onder de bevolking uitoefende.

De 84-jarige oude Rajah, in een met goud geborduurd staatsie-kleed, leunende op een wandelstok met gouden knop, verklaarde aanvankelijk niet tegen deze terreur op te kunnen. Intusschen was uit Palopo bericht ontvangen over de bestuursoverdracht, waarop de Rajah en zijn plaatselijke hoofden, onder den indruk van dit nieuws, zich bereid verklaarden een dergelijke overeenkomst te teekenen. De daarop volgende besprekingen waren ietwat van langen duur, doordien het gesprokene van het Engelsch in het Nederlandsch en daarna van het Maleisch in het Toradjaasch moest worden vertaald. Uitkomst bracht het binnen komen van den zendeling Kruyt, die dertig jaar in Posso heeft gewerkt en die, na 40 maanden interneering, met de „Burdekin” was meegekomen. Hij vertaalde het gesprokene direct

van het Engelsch in het Toradjaasch.

Het werd den Pemoeda's vergund hun krissen te behouden, maar zij moesten hun barakken verlaten en hun vuurwapens inleveren, aan welk bevel zij gehoorzaamden. Zij die in Posso woonden, konden er blijven en de anderen mochten naar hun dorpen terugkeeren. Toen de goedgezinde inheemsche bevolking begreep, dat zij van den druk der terroristen was bevrijd, juichte zij, na zich eerst afzijdig te hebben gehouden, de blanke bezoekers toe. De bevrijde bevolking drong op het met ranke palmen gestoffeerde strand bijeen, rondom de Nica-vertegenwoordigers, die in Posso achterbleven en zwaaide naar de „Burdekin”, die, na het volbrengen van zijn taak, de pittoreske Posso-baai verliet op weg naar het Australische Hoofdkwartier op Morotai.

INGANGSPOORT TOT HET MOHAMMEDAANSCH KERKHOF TE SOERABAIA.

Van het Binnenhof

De Surinaamsche Bank.

In de practijk is herhaaldelijk gebleken, dat in de vigeerende regeling voor de Surinaamsche Bank verschillende punten voorkomen, welke aanvulling of wijziging behoeven. Daarom is indertijd dit privilege opgezegd, opdat na de beëindiging daarvan, dit was 1 Januari 1944, een nieuwe regeling zou kunnen worden getroffen. Die nieuwe regeling is er intusschen nog niet, en daarom had minister Logemann aan de Tweede Kamer gevraagd, het bestaande octrooi in de eerste plaats met een jaar te verlengen en verder de mogelijkheid te openen, dit nog een keer bij Kon. besluit te doen voor het geval de nieuwe regeling niet op tijd klaar is.

Eenige leden voelden hiervoor maar weinig, herinnerde aan de bezwaren, die in het verleden bestonden tegen de bank, die als circulatiebank maar weinig voldeed. Zoo'n octrooiverlenging op deze

wijze vonden zij een uitnoodiging tot tragen arbeid. Zij zouden liever een wetsontwerp zien dan een Kon. besluit.

Hiertegenover heeft de minister gesteld, dat deze opmerkers zich geen voldoende rekenschap gegeven hebben van de zeer zware eischen, welke in de huidige moeilijke omstandigheden aan het geheele administratieve en wetgevende apparaat worden gesteld. Dit rechtvaardigt z.i. een procedure, welke hij in normale omstandigheden zeker niet voorgesteld zou hebben. Overigens merkte hij nog op, dat in de door den loop der gebeurtenissen nog klemmender geworden noodzakelijkheid van een reorganisatie van deze bank, een voldoende aansporing gelegen is om de uiteindelijke regeling niet langer uit te stellen, dan strikt noodzakelijk is.

De Kamer heeft het ontwerpje hierna aanvaard.

Weer een Indisch debat.

Het is nu wel zoo langzamerhand duidelijk geworden, dat de Indische kwestie een is van delicaat, internationalen aard.

Dit bleek ten duidelijkste, toen ons Lagerhuis voor de derde maal in korten tijd een grootsch opgezet debat over Indië voerde, in hoofdzaak op basis der regeeringsnota en een latere aanvullende nota, die wel erg laat kwam en de Kamer pas één dag te voren bereikte. Trouwens, vrijwel alle woordvoerders waren het erover eens, dat de regeering veel te schriel is in haar informaties. De heer **Van Poll** (R.-K.) die weer het debat opende, maakte zich daarover bepaald boos en wees ook op de voorlichting in het buitenland. Vele Nederlanders moeten tot hun ontsteltenis constateeren dat Nederland in het buitenland een slechte pers heeft. Hij zocht de oorzaak hiervan in verzuim onzerzijds en was ook allerminst tevreden over de voorlichting in Nederland en aan de Kamer zelf. Omtrent vele punten tast hij in 't duister. Op 21 December heeft de heer Van Poll den minis-

tholieken volkomen bereid zijn aan de aspiraties der Indonesiërs ruimhartig tegemoet te komen. „Wij zijn bereid — zeyde hij — daarin zeer ver te gaan op menig punt, verder wellicht zelfs dan deze regeering, zoo ver als met het behoud der rijkseenheid vereenigbaar is”. Maar aan den anderen kant houdt men van die zijde streng vast aan het wettig gezag. Voor den heer Van Poll is het namelijk zeer de vraag of Sjahrir hier de juiste man is, aangezien zijn figuur nogal duister is. En in de tweede plaats gaat dr. Van Mook met dien man praten, nadat hij in vraaggesprekken en redevoeringen verklaart, dat onderhandelen met Sjahrir de eenig mogelijke weg is. Indien dit juist ware, zou het toch nog verkeerd zijn van een onderhandelaar, hierop den nadruk te leggen en zichzelf in een zwakke positie te plaatsen.

De heer **Bajetto** heeft dit betoog van zijn partijgenoot nog duidelijk onderstreep. Men weet, dat hij geen onverdeeld bewonderaar is van het regeeringsbeleid. De resultaten noemde hij immers reeds in het vorige debat bedroevend. En

sing klinken fel op. Hij stelde aan de regeering categorisch de vraag: „tot welke daden van bestuursbeleid zult gij thans, na de maanden van overwegen en confereren, besluiten, ten einde heel de bevolking van Java en Sumatra uit de ban van terreur en rechteloosheid te bevrijden? De regeering berust z.i. te veel in een defensieve houding en verlaat zich al te zeer op de Britsche troepenmacht. Dit is reeds een illusie gebleken. Op het oogenblik is de toestand zoo, dat de geallieerde leiding het oppercommando heeft, maar dit wil toch niet zeggen, dat de regeering zich door dat commando in het defensief moet laten dringen? De gematigden onder de nationalistes zullen niet bereid zijn tot overleg zoolang de regeering niet over een krachtig machtsapparaat beschikt. Zij hebben geen vertrouwen in een regeering, die haar gezag niet kan handhaven.

De liberale heer **Ven Kempen** sprak in dezelfde toonsoort. Hij vond de laatste, aanvullende, nota aan de Kamer geenszins gunstiger dan de eerste. Over de slechte voorlichting klaagde hij ook steen en been. Hij is een trouw radio-luisteraar, maar telkens als hij het ding afzet na den berichtendienst over Indië vraagt hij zich af: Is dat nu alles? De radio is toch ook de spreekbuis der regeering. Kan zij dan niet méer geven? Er zijn vele tegenstellingen tusschen de nationalistes. Wordt van die tegenstellingen voldoende geprofiteerd? Is men er zich voldoende van bewust, dat het mogelijk is, de heeren tegen elkaar uit te spelen? Als een voorbeeld van sterke tegenstelling noemde de heer Van Kempen het document van mr. Slamet, dat wel in flagrante tegenstelling is met den geest der mannen, met wie de luitenant-gouverneur-generaal aanraking zoekt.

Van sociaal-democratische zijde trad de Indonesiër **Palar** in de politieke arena, later gevolgd door den heer **Stokvis**. Het spreekt, dat beide heeren uit een ander vaatje tapt. Zij staan achter het regeeringsbeleid en wenschen totale liquidatie van de Koloniale verhouding. Want in die verhouding zoeken zij de grondoorzaak van alle huidige ellende en niet uitsluitend aan de machinaties van Japan. Voor den heer Palar wordt het bovendien steeds duidelijker, dat het kabinet Sjahrir steeds meer gezag krijgt over de bonafide extremisten, terwijl het hardhandig optreedt tegen roovers en andere bandieten, die in de rijen der nationalistes zijn geslopen. Zijn partijgenoot Stokvis rekende in 't bijzonder af met wat hij noemde de „Kroonjuweelen der reactie”, als hoedanig hij noemde de heeren Meyer Ranneft, Welter en prof. Gerretson. Daarentegen deed het hem goed, dat de regeering vertrouwen blijft schenken aan dr. Van Mook. Hij verdient het.

Deze beide redevoeringen werden met sympathie begroet door den heer Goedhart, die in de Kamer de verzetsbeweging vertegenwoordigt. Na de capitulatie van Japan — betoogde hij — had het onze eerste taak moeten zijn met een duidelijke verklaring te komen, die aan de rede van H. M. de Koningin een concreten inhoud zou hebben gegeven. Bovendien hadden wij toen met nieuwe menschen moeten gaan werken. Dit zou vertrouwen geschonken hebben.

(Zie vervolg pag. 14)

MOHAMMEDAANSCH KERKHOF TE SOERABAIA.

ter het denkbeeld bijgebracht een parlementaire commissie uit te zenden, en deze afgevaardigde bleef er nog bij, dat dit in den lande bevrediging zou wekken. Een Engelsch parlamentslid is naar Indië vertrokken om rapport aan Atlee uit te brengen. Waarom dan ook geen Nederlandsch? Daarmede zou gelijk een einde komen aan de eenzijdigheid der voorlichting, want nu gaat men in laatste instantie slechts af op het oordeel van één man, een man die woorden spreekt en daden stelt, die op z'n minst twijfel kunnen wekken of hij opgewassen is tegen de taak, welke al te uitsluitend op zijn schouders is gelegd.

Want over het beleid van dr. Van Mook geraakt de grootste Kamerfractie meer en meer ontevreden, blijkens het betoog van den heer Van Poll. Dit geldt eigenlijk meer de wijze, waarop dat beleid gevoerd wordt. Want namens zijn fractie verklaarde de woordvoerder, dat de Ka-

sedertdien is zijn meening niet gewijzigd. Integendeel, de toestand is eenenlijk zoo verergerd, dat Nederland bij de onderhandelingen tusschen Engelschen en Javanen alles nog maar als „fâcheux troisième” geduld wordt. De kwaadwilligen wil de heer Bajetto zoo straf mogelijk aanpakken. De grootte massa der bevolking verwacht niet anders en een uitblijven van dit optreden schrijft zij toe aan bangheid en slapheid. Met klem drong deze afgevaardigde aan op een ruime voorlichting in binnen- en buitenland, ook omdat in Engeland, Amerika en Australië bekende Indonesische extremisten doende zijn, de reputatie van Nederland te bezoedelen.

Nog veel minder vriendelijk tegen de regeering klonk van anti-revolutionaire zijde de stem van den heer **Meyerink**. In schrille kleuren schilderde hij den toestand, waarin de belangrijkste gebiedsdeelen verkeerden. De kreten om verlos-

Indië in de twintiger jaren

X

Journalistieke en andere herinneringen door Boekitangin

Metamorphose.

Hij heette Friekel, en hij was schilder. Soms hoorde je wekenlang niets van hem, en dan stond hij opeens voor je neus. Keurig aangedaan in een kraakwitte pakean, ringen aan de vingers, een dure sigaret tusschen de dunne lippen, een oolijke twinkeling in de pientere bruine oogjes... Of, berooid en bestoven, op bakkersschoenen met touwen zolen, zuigend aan een Djatironggo, armetierig als zijn voorvaderen na een langen tocht door de Arabische woestijn. Dan zat hij in de dalles, wist hij met zichzelf geen raad. Want er waren maar twee dingen die hem konden nopen zijn tampat ergens in de bergen boven Buitenzorg te verlaten. Of hij had een paar schilderijen verkocht en dan zakte hij af naar Batavia om van het leven te genieten, met het Oost Java Restaurant als hoofdkwartier. Of de zaken floreerden niet en hij had weken moeten leven van bananen en droge rijst. Dan kwam hij eveneens naar het Oost Java waar de manager de Jong, op zijn manier een maecenas, hem vaderlijk onderhield en moed insprak, onder het schenken van veel cocktails en glazen split. Ook mocht hij dan wel eens de Jong's portret schilderen.

Langer dan een week bleef hij nooit.

In het eerste geval ging hij platzak huis-toe, maar welgemutst omdat hij van het leven had genoten. In het tweede geval had hij honderd geleende pegulanten in zijn portemonnaie, en was hij eveneens goedsmoeds, omdat hij een nieuw leven ging beginnen. En dan duurde het weer langen tijd voor de geschiedenis zich herhaalde en de kleine man andermaal opdook, hoog te paard of in de put, als een prins of als een bedelaar, al naar gelang de fortuin hem toegelachen of verwaarloosd had. Met onverstoerbare regelmaat wisselden de ups en de downs in zijn leven elkaar af, maar innerlijk veranderde hij niet. Hij bleef door alle lotswisselingen heen wat hij altijd geweest was: een vriendelijk, grappig, hulpvaardig en dood-goed joodje. En... een artiest.

Want een artiest was die kleine Friekel. Ik moet bekennen dat ik soms aan zijn talent getwijfeld heb. Ik heb eens teekeningen van hem gezien die ik voor geen geld van de wereld bij me thuis zou willen hebben. Maar als hij dan aan het betoogen ging, en met verwijzingen naar Picasso, Marc Chagall, Klee en andere hypermoderne kunstenaars van dien tijd — want hij hield de vakliteratuur goed bij — aantoonde waarom dat been zoo raar aan den romp vast

zat, en wat eigenlijk de bedoeling was van dat gezicht met twee neuzen en zonder mond, ja, dan moest ik toegeven dat wat daar oogenschijnlijk zoo plompverloren neergepenseeld was, toch wel logisch verantwoord kon worden. En dan glunderde de kleine Friekel, dan raakte hij in vuur, dan gebaarde hij met evenveel overtuiging als zijn vader en zijn grootvader het gedaan hadden als ze sinaasappelen ventten in de Jordaan, dan liet hij het schuim van zijn welsprekendheid om zich heen spatten als een opgewonden lama, dan kreeg hij het accent van zijn origine.

— Zjie je, zei hij dan, terwijl de Jong en ik een stapje terug gingen, de dingen schilderen zjooals elke sjtommeling ze zjiet, dat is niks, dat ken een fotograaf veel beter... Maar je moet de oervorm te pakken zjien te krijgen... om zjoo te zjeggen het wezen vastleggen in de verf, daar komt 'et op aan!...

Overigens kreeg Friekel niet veel gelegenheid om zijn radicale theorieën in de praktijk te brengen. Indië was nog niet rijp voor het expressionisme. En daarom moest hij zich wel houden aan den tammen, academischen stijl, waar hij zich eigenlijk te goed voor achtte. Landschappen schilderde hij het liefst, en ook het best, en gekleurde reproducties daarvan verschenen wel een enkele keer in de geïllustreerde weekbladen. (En dan verscheen Friekel prompt als toean besaar in Batavia). Maar portretten brachten het meest op, en daar maakte hij den minsten omslag mee. Hij liep de rijke Chineezers in Buitenzorg en omgeving af en beeldde hen uit in hun beste plunje, met gouden tanden, gouden knopen aan de toetoepe en gouden ringen aan de vingers. Dat was stukwerk, om aan den kost te komen. Soms had hij er drie tegelijk op stapel staan. — Alle Chineezers lijken immers toch op mekaar, zei hij, terwijl hij ijverig bezig was de impassibele gezichten in de gele ripolin te zetten. Als je d'er één gezien hebt ken je ze allemaal. Ik moet alleen maar oppassen dat de gouden tanden en de knopen kloppen, anders krijg ik me geld niet...

Toch zat er in alles wat hij afleverde, hoe nonchalant en onbeholpen ook gedaan, altijd iets dat den geboren artist verried. Zijn vrienden van 't vak, die hem niet heelemaal au sérieux namen, wisten dat wel. En toen Isaac Israëls zijn groote reis over Java maakte, voelde hij zich niet zoo superieur of hij ging bij zijn nederigen kunstbroeder in de bergen een kijkje nemen.

Friekel was zeer verguld met dit bezoek, en had het er maanden later nog over.

— Dat is pas een kunstenaar, zei hij verrukt. Ottenooi, wat een pernose schilder... Daar kunnen al die kladderaars hier een punt an suigen!...

Zoo omstreeks 1920 geviel het dat Friekel tijdelijk genoeg kreeg van de eenzaamheid in de bergen. De fortuin was hem een paar maanden achtereen goed gezind geweest, hij had wat geld en meende dat het tijd voor hem werd de wereld te veroveren. Derhalve pakte hij zijn hebben en houden bij elkaar (het ging in één koffer en een handvalies), reisde per taxi naar de hoofdplaats en nam zijn intrek in een echt atelier, of wat daar voor doorging. Hij maakte soms

INLANDSCHE WINKELTJES MET DE ROOD-WITTE VLAG DER
„REPOEBLIK INDONESIA”.

Rood-wit waren de koninklijke kleuren der Hindoe-Javaansche heerschers en symboliseerden de bij den koning berustende wereldlijke (rood) en geestelijke (wit) macht. In 1939 werd door de Gapi — het overkoepelingslichaam der nationalistische partijen — de rood-witte vlag als de nationale vlag uitgeroepen.

moeilijke tijden door, maar de andere leden van de Indische schildersbent, die hem graag mochten lijden, sprongen dan bij. En Eland, die zijn vriend werd, heeft hem heel wat malen uit de put gehaald. Al met al boerde hij nog niet zoo slecht.

In die periode gebeurde het ook dat Friekel zich waagde aan een groot stuk, iets dat heelemaal buiten zijn gewone lijn lag, maar dat, naar hij vaag liet doorschemeren, met één slag zijn roem zou vestigen. Hij werkte er heel lang aan, deed erg geheimzinnig, en wou er niets van vertellen. Ieder werd langzamerhand nieuwsgierig naar dat stuk, het werd bijna een legende, maar hij maakte ons niets wijzer.

— Zeg dan alleen maar wat het voorstelt, j6, dan kan ik er vast iets over schrijven in de krant...

Maar Friekel liet zich niet vermurwen.

— Dat zul je wel zien als het klaar is...

Op een goeden dag kwam hij het redactie-bureau binnen stappen. Hij was kennelijk in de serene stemming van den kunstenaar, die zijn ideaal verwezenlijkt heeft.

— 't Is af, zei hij. Als je mee gaat mag je 't zien. Maar dan dadelijk, want het licht is nou net goed.

We stapten in een taxi en onderweg vertelde hij van het doek waarmee hij naam zou maken. Het stelde een tijger voor...

— Een tijger?, zei ik verbaasd. Maar heeft die Javaansche schilder Raden Saleh dat onderwerp al niet uitgeput? Ik meen dat ik wel eens plaatjes gezien heb van zijn tijgers en zijn leeuwen, die waren goed, hoor...

— De mijne is beter, zei Friekel zelfbewust. Er zit meer actie in, hij springt te voorschijn uit de alang-alang. En hij is eigenlijk naar de natuur geschilderd. Dat waren die beesten van Raden Saleh niet. Ik heb de mijne in een valkuil bij Buitenzorg gezien, hij sprong heen en weer om er uit te komen, en daar heb ik heel wat voor-studies gemaakt. 't Is een groot stuk geworden...

Toen we voor zijn paviljoen stonden hield hij me terug.

— Wacht hier even, zei hij. Ik zal hem zoo zetten dat het volle licht er op valt. En hij verdween tusschen de krees.

Even later wankelde hij naar buiten, en hij zag er uit alsof hij in zijn slaap wandelde. Zoo flauw stonden zijn oogen en zoo hortte zijn ademhaling. Het was dezelfde man niet meer.

— Goeie genade, riep ik uit. Wat is er gebeurd? Heb je een geest gezien?

Friekel keek me verwezen aan. Hij streek met z'n hand langs zijn oogen.

— Wacht nog even... Ik moet nog eens kijken, misschien heb ik me vergist, mompelde hij.

Weer verdween hij tusschen de maten. Het duurde dit keer wat langer, maar eindelijk kwam hij te voorschijn. Het zweet parelde op zijn voorhoofd, en er speelde een vreemd glimlachje om zijn lippen.

— Man, wat heb je?... Is je doek gestolen? Of heeft die tijger misschien jongen gekregen?

Hij schudde het hoofd.

— 't Is veel erger, zei hij. En dat heeft vast die misgazzar van een Eland me geflikt!...

Ik liep naar binnen. Op de ezel stond het groote doek, een tijger voorstellend, die uit het hooge gras een sprong doet

naar zijn prooi. Het beest zag er ver-vaarlijk uit, met opengesperde muil en uitgestoken klauwen, werkelijk wel met bravour en vaart geschilderd.

Maar die tijger was niet alleen. Op zijn rug zat schrijlings, met wapperende boer-oes en een dwaas triomfantelijke uitdrukking op zijn tronie, een struische Arabier, een groote sabel boven zijn hoofd zwaaiend...

Wat er gebeurd was heeft Eland me later verteld. Hij was zoo maar eens komen oploopen bij Friekel, vond hem niet thuis, maar zag in het atelier den fameuzen tijger. Palet en penseel lagen voor de hand, en gehoor gevend aan de opwelling van het oogenblik was hij haastig aan 't werk getogen. — Voor mijn gevoel ontbrak er was aan dat stuk, en daarom heb ik er maar een Arabier bij geschilderd, zei hij met een knipoogje.

Nederland helpt Indië

Onder dit motto werd Vrijdagavond 18 dezer in het Metropole-palace in Den Haag een galavorsteling gegeven, waarvan de opbrengst ten goede kwam aan het Roode Kruis voor onze zwaar-beproefde landgenooten uit Indië. Indië! Even mochten wij, huiverend in onze jassen, iets van de sfeer ondergaan uit het heerlijke tropenland tijdens het korte optreden van den Indischen danser Mackey Zuidema in het voorprogramma. Het programma bracht voorts de premiëre van het Fransche filmwerk „Justitia Incognito”, met in de hoofdrollen Michel Simon en Arletty, een boeiende rolprent.

Onder de aanwezigen, die voor dezen Indischen avond van hun belangstelling blijk gaven, bevonden zich enkele officieele figuren en vertegenwoordigers van het Nederlandsche Roode Kruis en van andere voor steun aan Indië werkzame organisaties.

Als Friekel zich de moeite had willen getroosten, had hij zonder veel moeite den Arabier in het niet kunnen doen verdwijnen. Maar na dezen schok verloor hij alle belangstelling voor tijgers. Hij nam zijn grootsten kwast en verfde het heele doek wit. En omdat hij zuinig moest zijn met z'n materiaal gebruikte hij hetzelfde doek voor zijn volgende schepping: een landschap met het meer van Singkarak. Dat schilderij verkocht hij aan een Chinees, en als oorlog en bezetting het ontzien hebben, versiert dit meer van Singkarak nog altijd ergens in de Preanger een Chineesche binnengalerij. Maar wanneer men de bovenlaag er af zou weeken, en ook het laagste witte verf eronder, dan zou de originele tijger weer te voorschijn komen, met op zijn rug de Arabier van Eland.

Dat wordt misschien over honderd jaar het groote probleem van de experts, als Friekel beroemd is geworden en men zijn doeken röntgenologisch onderzoekt...

Van de Redactietafel

Bij de uitgeverij W, van Hoeven te Deventer heeft een brochure het licht gezien: „Waarom moeten Nederland en Oost-Indië één zijn?” van de hand van W. J. G. Brix. De schrijver wijst erop, dat Indië zijn plaats als politieke en economische eenheid uitsluitend dankt aan de werking van het Nederlandsche gezag en van de Nederlandsche geestkracht. Na een beknopte schets van Nederl-Indië te hebben gegeven, stelt hij de vraag waarom Nederland en Oost-Indië één zijn en zijn antwoord luidt positief bevestigend.

Op economisch en sociaal gebied gaat hij na wat door Nederland aan Indië gebracht werd, waarbij hij, met reden, de politiek buiten beschouwing laat. Samenwerking tusschen Nederlander en Inheemsche strekt tot beider heil en voordeel. Een boekje met gezonde argumenten, dat in breeden kring zijn lezers moge vinden.

DOORGANG NAAR EEN INHEEMSCHE WIJK TE SOERABAIA.

ONS KONINKRIJK IN AMERIKA

Suriname, deel van het over vier werelddeelen verspreide Koninkrijk der Nederlanden, op de noordkust van Zuid-Amerika gelegen, heeft tijden van grooten bloei maar ook van armoede gekend. Als de teekenen ons niet bedriegen, zal dit overzeesche gebied een groote toekomst tegemoet gaan.

Na de inbezitting in 1667 door Abraham Cnynssen eerst kolonie van Zeeland, dan van de W. I. Company en van het Koninkrijk der Nederlanden, maakt het thans daarvan een gebiedsdeel uit. Suiker, koffie en cacao waren de producten, welke welvaart brachten, waarvan Amsterdam kan getuigen. De afschaffing der slavernij in 1863 bracht het op het hellend vlak. Aziaten, Britsch- en Nederlandsch-Indiërs moesten worden aangevoerd om de niet tot landbouw geneigde bevolking te vervangen. Ieder jaar moest er geld worden bijgelegd en in honderd jaren (1845 tot 1942) kostte Suriname aan de Nederlandsche belastingbetalers maar even een som van 105 miljoen gulden. Slechts in één jaar was er een overschot van f 42.028, n.l. in 1857. De tweede wereldoorlog bracht evenwel een verandering ten goede. De bodemschatten brachten redding en wel de aluminium uit bauxieterts verkregen. De in 1916 opgerichte Surinaamsche Bauxiet-maatschappij, 'n dochtermaatschappij van de American Aluminium Company of America te Philadelphia, die miljoenen in het bedrijf durfde vastleggen, bracht zooveel baten aan de schatkist, dat 1942 het eerste jaar is geweest, dat het land een sluitende begroeting had, namelijk in ontvangst en uitgaaf een bedrag van rond 6 miljoen. Meer dan 60 miljoen ton erts in den Moengoheuvel en in het district Marowynne zal gedurende een eeuw gewonnen kunnen worden. En dan komen de bauxietlagen in het Nassagebergte, de Roracconcessie en die in de Para in aanmerking!

Het is een verheugend verschijnsel, dat het niet bij deze Amerikaansche maatschappij gebleven is en de Billiton Maat-

schappij in de Para een bauxietontginning en grootbedrijf te Paramaribo heeft gevestigd in 1941. De Nederlandsche ondernemingsgeest heeft eindelijk gedurfd. Meer dan 65% van alle bauxiet, welke Amerika noodig had, is uit Suriname gekomen. En een sprookje is het ontstaan van het bauxietdorp Moengo in het oerwoud, een modern stadje, dat evenals Johannesburg op den Witwatersrand in Transvaal uit den grond rees.

Zal het daarbij blijven?

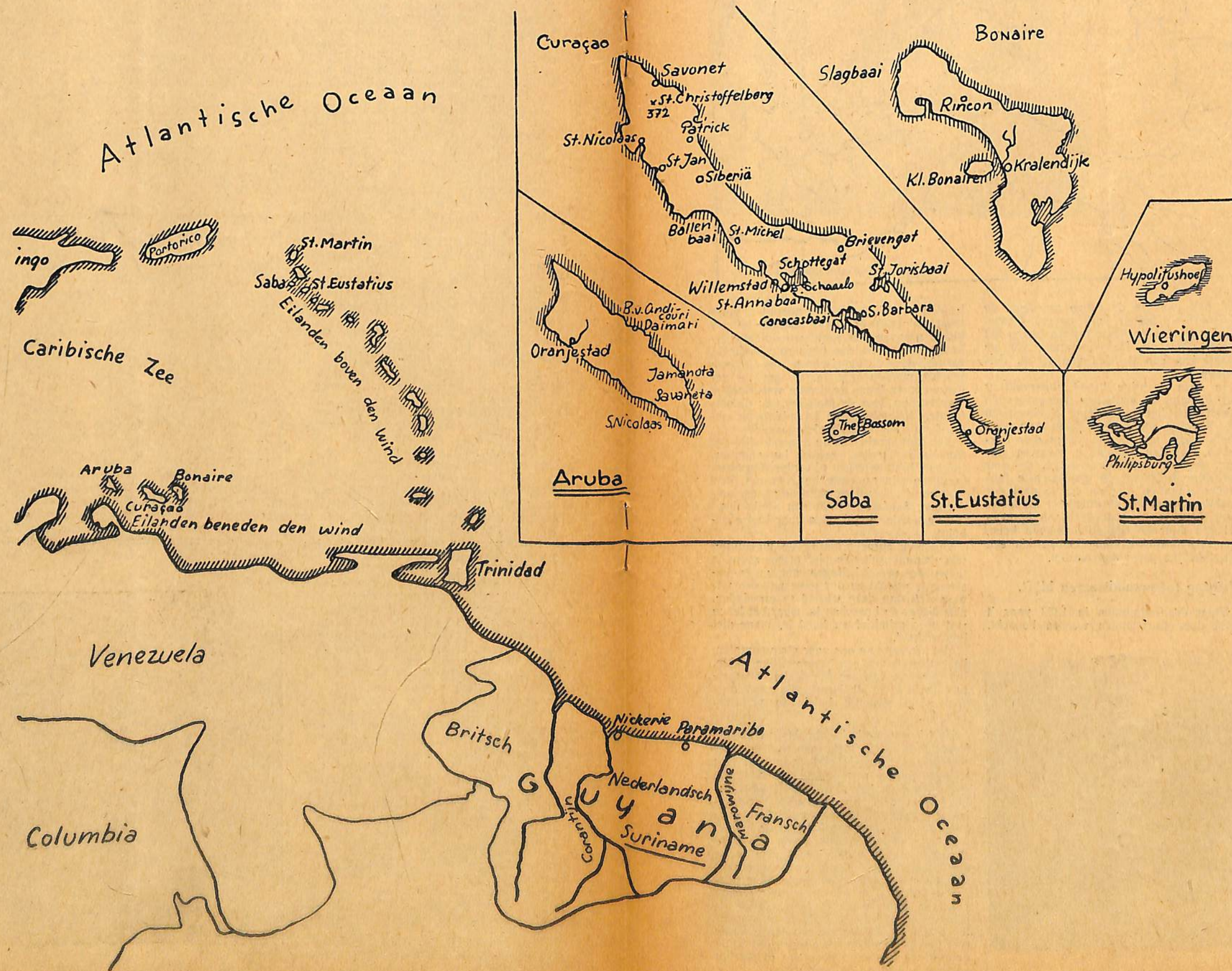
Zullen andere producten Suriname niet tot een begeerenswaardig bezit maken?

De 16 miljoen H.A. bosschen, welke den bodem bedekken, bevatten voorraden hout, welke het moederland zoo zeer behoeft. Het ijzer in het Nassagebergte in 1919 ontdekt, ligt onaangeroerd. Goud wordt nog te weinig gewonnen. Zullen, evenals in Demerara, diamanten in voldoende hoeveelheid voor den dag komen? Hun aanwezigheid is aangetoond.

Zowel landbouw als mineralen moeten uitkomst brengen. Onder en op den bodem zit de toekomst en voor vele duizenden zal er plaats wezen. Niet voor misdadigers, maar voor goede vaderlanders en betrouwbare zonen van Nederland. Misdadigers als soldaten bleken in 1684 een fiasco en het voorstel Fockema Andrea in het Weekblad van het Recht in Mei 1914 van denzelfden aard werd gelukkig afgewimpeld. En dan zal er met groot kapitaal ontgonnen moeten worden, geen half werk, maar met degelijke voorbereiding.

Bijna 280 jaren heeft de Nederlandsche driekleur in Suriname gewapperd, zelfs tijdens de 5-jarige bezetting van het moederland door vreemde onderdrukkers. Met Curaçao, voorheen een armoedig gewest, door de olie er bovenop gekomen en als in het tooversprookje door den prins uit haar slaap gewekt, is in beide gebiedsdeelen de Nederlandsche vlag het symbool geweest, waarom de bevolking zich met het Oranjehuis geschaard en veilig heeft gevoeld.

F. O. D.

De Koeboes

In de dichte tropische wouden tusschen de Djambi in 't noorden en oosten, de Mesi in 't zuiden en de onbewoonbare moerassen aan de kusten van Straat Malaka' in 't westen, woont het primitieve Koeboevolk. De tijd is niet ver meer af, dat men zal moeten schrijven: „woonde het primitieve Koeboevolk”, want de laatste resten van deze nomadische oerwoudebewoners hebben reeds bijna alle, min of meer gedwongen, een vaste woonplaats gekozen en vermengen zich meer en meer met de hen omringende Maleiers, zoodat „zuivere” Koeboes vrijwel niet meer te vinden zijn.

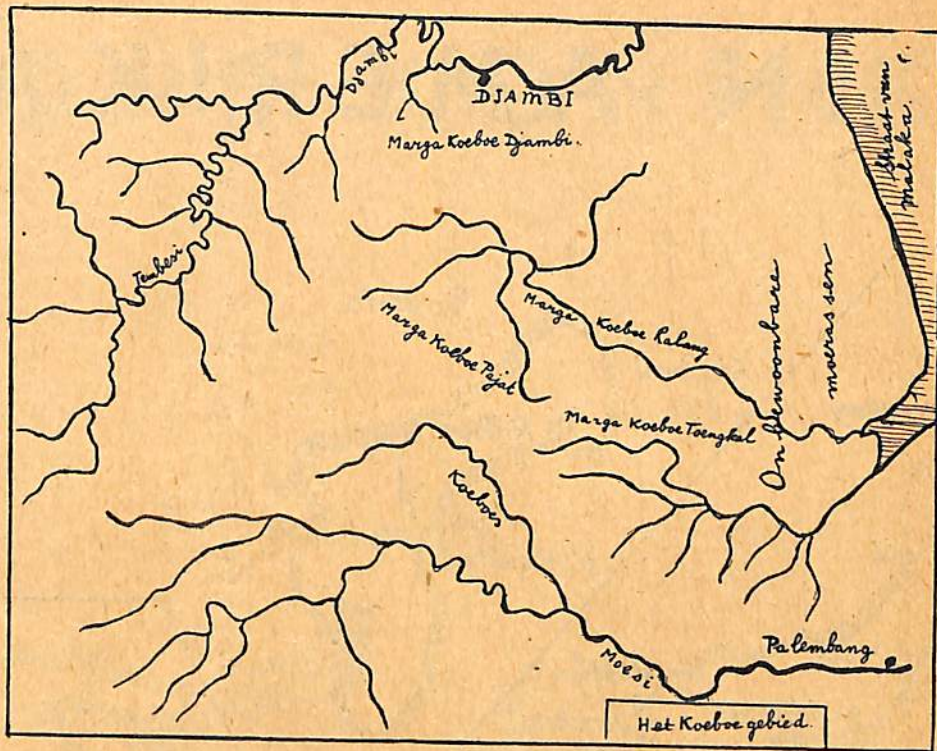
Als wij hier dus over dit volkje willen schrijven, gebeurt dit niet, omdat we mogen verwachten, dat ze als de Minangkabauers, de Bataks, de Atjehers en de Lampongers — we beperken ons tot Sumatra — in het toekomstige Indonesië een belangrijke plaats zullen bekleeden, doch meer om het groote verschil in ontwikkelingsniveau tusschen genoemde volkeren en de „Orang Koeboe” aan te toonen.

Want het eilandrijk, dat we zoo langzamerhand leeren betitelen als „Indonesië”, wordt bewoond door een groot aantal verschillende volken — talrijke volkeren en kleine volksstammen — die ons de ontwikkelingsstadia laten zien, van de meest primitieve vormen tot de hooge trap, die de Balineezen en Javanen hebben bereikt.

Oerwouden en water.

De Mesi, de Djambi met de Tembisi en hun talloze zijrivieren, stroomden in bochtigen loop door een vlak oerwoudgebied, waar deze rivieren de eenige belangrijke verkeerswegen vormen. Slechts smalle boschpaden voeren dieper de wildernis in, naar de ongerepte wouden, waar de Koeboes, tot nog voor weinige tientallen jaren hun nomadenleven leidden, tot welk leven ook nu nog soms kleine groepen van deze verstootelingen terugkeeren.

De tropische regens doen niet alleen in den regentijd, maar na een zware regen-

bui ook vaak in de droge moesson, de rivieren ver buiten haar oevers treden, zoodat slechts de heuveltoppen boven het water uitsteken. De waterstand van de Mesi kan een verschil van 10 m. vertoonen.

In deze vochtige broeikas temperatuur der eendlooze, eentonige tropenwouden speelt zich het eenvormige Koeboeleven af. Weinige menschen zullen zoo vertrouwd zijn met de bewoners dier bosschen, met den levendigen, zwarten gibbon, den rustigen orang-oetan, de zeer vergiftige brilslang, de groenzwarte reuzeschorpioen en met de ergste pest der vochtige bosschen, de ontelbare bloedzuigers, die zelfs de goedbeschermden blanken belagen door kousen en schoenen heen, dus den poedelnaakten Koeboe als een gemakkelijke prooi aanvaardden.

Neiging tot nomadiseeren blijft.

Toen deze stammen in 1823 voor 't eerst door Europeanen werden bezocht,

leefden nog bijna allen als nomaden, maar tusschen 1830 en 1906 hebben telkens kleine groepen een vaste woonplaats gekozen langs een der kleinere zijrivieren, die niet door de Maleische prauw bevaren konden worden (fig. 1). De gunstig gelegen oevers langs de groote waterwegen werden hun door de Maleiers van de sultanaten Palembang en Djambi nooit gegund en door henzelf niet geambiëerd.

Een kleinigheid kan de oorzaak zijn, dat een Koeboefamilie weer de bosschen intrekt en blijft zwerfen of eenige dagreizen verderop zijn armzalig hutje bouwt. Zoo trok een Koeboestam plotseling weg, omdat een Maleische vrouw een Koeboekind het verwarde, ongekamde haar had afgeknipt.

Duidelijk spreekt hieruit de mentaliteit van den mensch, die niet opgewassen is tegen de verwickelingen der meer beschaafde wereld en dus geen anderen uitweg ziet, dan deze wereld te ontvluchten, nog dieper de bosschen in, waar het leven wel zeer primitief en hard is, maar niet ingewikkeld.

Het sterven van een paar stamgenooten, het optreden van een besmettelijke ziekte, het ontstaan van een Maleische nederzetting te dicht in de buurt, zijn vaak oorzaak, hun armelijk huisje te verlaten. (fig. 2).

Veel is aan zoo'n bamboehutje niet verloren, huisraad behoeft men niet mede te torsen, want dat is niet aanwezig. Een wijdgevluchten rottanmand op den rug gedragen (fig. 3), waarmee hij dagelijks het bosch intrekt om voedsel te verzamelen, een bamboecylinder om drinkwater te bewaren, een paar schalen van de kokosnoot om uit te drinken, soms een paar flesschen gemaakt van de stevige wand der laboevrucht — een komkommerachtige — een taschje van gevlochten pandanusbladeren, waarin men de kleinere vruchten kan bewaren, een pagaai als men van plan is de rivier in de buurt over te steken en ten laatste een lange speer met ijzeren punt, om zich tegen het wilde gedierte te kunnen verdedigen of dierlijk voedsel te kunnen bemachtigen.

Fig. 1.

Fig. 2

Bijna alles dient hun als voedsel.

De Maleier omschrijft den Koeboe als een wezen, dat alles eet, ook onrein voedsel. Inderdaad moest de „wilde Koeboe” wel met alles genoeg nemen, want het oerwoud kan den mensch wel voeden, maar 't is een allesbehalve eenvoudig werkje een voldoende voorraad voor de steeds hongerige maag te verzamelen.

Ondervoeding, met als gevolg een uitgeteerd lichaam en vreeselijk magere beenen, was dan ook bij den nomaniseerenden Koeboe een veel voorkomend verschijnsel; het jongere geslacht, grootendeels geboren in vaste nederzettingen, maakt een veel beteren indruk. (fig. 4).

Letterlijk alles, dat eenigszins verteerbaar is, wordt door den boschbewoner als voedsel gebruikt. Vruchten in de eerste plaats, maar, ook knollen, plantenwortels, paddestoelen en de honing van de wilde bij. Het vleesch van het wilde varken is vanzelfsprekend een groote lekkernij, evenals visch en schildpad, maar ze versmaden evenmin het vleesch van den Rhinoceros, den aap en den krokodil, terwijl kleinere dieren als: slakken, hage-

dissen, slangen en rupsen in hun geheel in het voedsel worden verwerkt. Taboe zijn bijv.: olifanten- en bereenvleesch, waarvan zij volgens hun bewering „mabok” (dronken) worden en de smaak van wilde katten en tijgervleesch wordt door hen niet gewaardeerd.

U ziet dus: een rijk gevariëerd menu, alleen dikwijls zoo lastig te bemachtigen.

Ouden van dagen, stijf van de rheumatiek, steunend op hun speer, moeten ook elken dag, tot hun dood toe, de bosschen in, maar dienen zich hun laatste levensdagen tevreden te stellen met gemakkelijk te bemachtigen voedsel, als plantenwortels en wat reptielen, slakken en paddestoelen.

Genotmiddelen kent de Koeboe vrijwel niet, zelfs gebruikt hij zeer weinig zout, ook daarvan wordt men „mabok”. Slechts de tabak, het kruid dat de geheele wereld veroverd heeft, wordt ook door hen zeer gewaardeerd. De tabak wordt op de bekende Indische wijze in het binnenste blad van de Nipahpalm gewikkeld tot het geliefde „strootje”.

Zelfs de gevestigde Koeboe zaait en plant weinig. Een enkele keer ziet men een ketella (cassave) aanplant, wat half verwilderde pisangboomen en zelfs in de laatste jaren een slecht verzorgd rijstveldje. Maar dit is alles nog bijzaak, het grootste kwantum voedsel haalt men uit de bosschen.

Onzichtbaar, toch ruilhandel.

Niet alleen voedsel verzamelt men in de bosschen. Ofschoon men met den „wilden Koeboe” nooit persoonlijk in contact kwam, ofschoon deze zelfs voor den Maleischen handelaar onzichtbaar bleef, werden de boschproducten toch geregeld met

hen geruild tegen: speerpunten, kapmesen, eenvoudige baadjes, tabak en wat kalk (voor de sirihpruim) en zout. De Koeboes legden hun boschproducten als: drakenbloed, benzoë, damarhars, honing, was, maar vooral rottan, caoutchouc en guttapercha, eenvoudig op een open plek in 't bosch neer, gaven een slag op een gong en trokken zich tusschen de struiken terug. De Maleische handelaar verscheen nu, legde er zijn waren voor in de plaats en vertrok.

Geestelijke eigenschappen.

Het is begrijpelijk, dat het ook den Hollandschen bestuursambtenaar de grootste moeite kostte met dit natuurvolkje in direct contact te komen. Elke groep heeft daartoe een „Djenang” een bemiddelaar, meest een Maleier, door wiens tusschenkomst de ruilhandel tot stand komt. Deze man heeft hun volste vertrouwen, ofschoon hij dat lang niet altijd verdient. Wil men nu met een nomaniseerende Koeboestam in aanraking komen, dan kan de „Djenang” den weg wijzen, maar meer

Fig. 4

Fig. 3

dan eens heeft het volkje er de lucht van gekregen en zijn de vogels gevlogen.

Zij zijn, toen de sultans van Djambi en Palembang daar nog de macht in handen hadden, te zeer verjaagd en in de diepe wouden teruggedrongen, om nog veel vertrouwen in hun medemenschen over te houden. Niet dat ze laf zijn, want met hun eenvoudige speer gewapend (fig. 5) vallen ze den koningsjager aan, maar hun eenzame leven in de afzondering der groote bosschen maakt hen verlegen, dus wars van strubbelingen met onbekenden.

Heeft men eenmaal hun vertrouwen gewonnen, dan doen ze gewillig wat van hen verlangd wordt, laten zich rustig fotografeeren en den schedel meten. Ze denken er niet aan iemand leed te doen en hun beloften kan men, als bij menig

ander natuurvolk, volkomen vertrouwen.

Diefstal wordt zoozeer door hen verafschuwd, dat 't praktisch niet voorkomt en het bijna ontbreken van wapens wijst wel op hun vredelievendheid.

Slechts echtbreuk kan de gedachte aan moord bij hen opwekken.

Een der beste kenners van dit volk, geeft als korte samenvatting:

De Koeboe is een oprecht, onschuldig, goedmoedig, zeer vreedzaam en trouw mensch zonder boosaardigheid of zonde, een gouden hart, zooals men dat bij de hoogstontwikkelde cultuurmensen slechts één in de duizend vindt, een mensch, die men liefhebben en aan het hart zou willen drukken, als hij — niet zoo verschrikkelijk vuil was.

Maatschappelijke verhoudingen.

Bij een natuurvolk als de Koeboes kan men geen ingewikkelde maatschappelijke verhoudingen, geen geschreven recht en wet verwachten. Toch regelt een zekere traditie de bij ieder volk voorkomende gebeurtenissen als: huwelijk, geboorte en overlijden.

De Koeboe huwt steeds binnen zijn stam, zelfs binnen zijn familie. Dit geldt niet meer voor de Koeboes, die vaste woonplaatsen hebben gekozen, deze vermengen zich met de Maleiers, zoodat men over een 100 jaar zeker niet meer van een afzonderlijke Koeboestam zal kunnen spreken.

De huwelijksplechtigheid is hoogst eenvoudig. Het paar neemt plaats op den grond, de vrouw links en de man rechts. Het oudste lid der beide families plaatst zich voor hen. De bruidegom zegt nu tot zijn bruid, dat hij haar gaarne tot vrouw wil hebben en het meisje kan toestemmen of weigeren. Bij toestemming verklaart nu het oudste familielid, dat de stamgenooten hen verder als echtgenooten zullen beschouwen.

Feestelijkheden hebben niet plaats. Waar de invloed van de Maleiers merkbaar is, komt wel een bruidschat voor, bestaande uit een hoeveelheid zeldzame boschvruchten, damarhars of bijenwas en een enkele keer een speer, een mes, wat kleeren of eenig geld.

Monogamie is regel, maar geen bindend voorschrift en voor een echtscheiding is totaal geen formaliteit noodig. Men deelt eenvoudig mee, dat men niet meer als man en vrouw beschouwd moet worden. Komt niettegenstaande deze eenvoudige mogelijkheid een huwelijk te ontbinden, nog ontrouw voor, dan daagt de echtgenoot zijn medeminnaar tot een tweegevecht uit. Deze kamp wordt in het water van één der rivieren uitgestreden, hoe een heilige afschuw de Koeboe ook anders van water heeft. Elk tracht den ander onder water te duwen en zoo te verdrinken; wie het wint mag de vrouw als de zijne beschouwen.

Bij de geboorte gaat het al even eenvoudig toe als bij het huwelijk. Een vroedvrouw kent men niet, een andere vrouw, die in de buurt is of de echtgenoot, helpt even in de moeilijke uren. Den volgenden dag gaat de jonge moeder weer naar voedsel zoeken in het bosch.

Zoodra de kleine kinderen goed loonen kunnen, gaan ze mee fourageeren in het bosch en eenige jaren later vergezelt de jongen zijn vader reeds ter vischvangst of op de jacht. Met hun 10e à 12e jaar kunnen ze zich alleen redden, bouwen

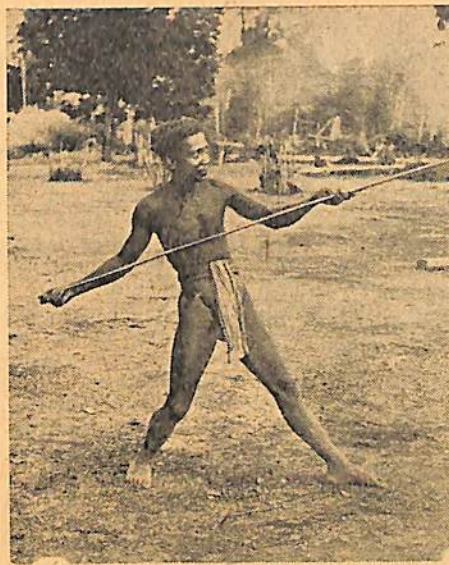

Fig. 5.

hun eigen pondokje, naast dat der ouders en trekken voortaan zelfstandig het oerwoud in.

Weinig volkeren zal men aantreffen waar aan den „doode” zoo weinig aandacht wordt geschonken. De hut, waar de zwervende Koeboe gestorven is, wordt slechts door een 2 M. hooge wal van takken omgeven en men mijdt deze plaats zooveel mogelijk.

Men trekt weg van de plaats waar een der stamgenooten overleden is, beangst dat de kwade geesten nieuwe slachtoffers zullen eischen. De gevestigde Koeboe vlucht niet meer in zoo'n geval, maar brengt den doode liefst 2 à dagreizen ver 't bosch in, waar ze het lijk begraven of in matten gewikkeld aan eenige stevige boomtakken ophangen.

Godsdienst ontbreekt.

Ofschoon een bepaalde zienswijze van oordeel is, dat bij elk volk, hoe laag ook ontwikkeld een vorm van godsdienst moet voorkomen, heeft men daarvan bij den Koeboe bitter weinig kunnen ontdekken. Eenig denkbeeld omtrent een leven na den dood komt slechts sporadisch voor. „Als we dood zijn, zijn we dood” was het eenige antwoord op een desbetreffende vraag.

Toch gelooven sommige stammen aan een voortleven van den geest van een enkele, die „good luck” heeft.

Wanneer de stervende zijn laatsten adem uitblaast, let men goed op of hierna nog een zacht, ritselend geluid volgt. In dit geval is de doode een geest geworden, in het tegenovergestelde geval is 't gewoon dood. Hier beslist het toeval. De geesten verwijlen dan steeds op de plaats waar de doode gebracht wordt en de Koeboe beweert op deze plaats steeds een bijzonder geluid te hooren, dat de geesten voortbrengen.

Dit geldt natuurlijk voor de laagst ontwikkelde stammen. Koeboes die reeds langer gevestigd zijn, hebben verschillende denkbeelden van de Maleiers overgenomen of zijn zelfs tot het Mohammedanisme overgegaan.

Ziekten komen voor.

De cultuurmensch denkt allicht, dat deze mensch, die vrijwel voortdurend in de

vrije buitenlucht verkeert, waar geen ziektekiemen voorkomen, een volkomen gezondheid geniet. Dat valt bitter tegen.

Het dringen door het dichte struikgewas, waar veel gedoornde planten tusschen groeien — iedere natuurliefhebber kent de gedoornde twijgtoppen van den rottan — kwetst voortdurend de huid. Verschillende huidaandoeningen komen dan ook zoo veelvuldig voor, dat een gezonde huid een groote uitzondering is. Open wonden en gezwollen, vooral aan de beenen zijn meest de gevolgen van de beten der bloedzuigers, die veelvuldig in de vochtige bosschen voorkomen. Asthma, pokken en kinderziekten treden ook veelvuldig op.

Wanneer ze in een nederzetting epidemisch worden, kan het nu nog gebeuren, dat men een nieuw woonoord opzoekt, de stervenden eenvoudig achterlatend.

Geneeskrachtige kruiden kent de Koeboe vrijwel niet, wat wel wijst op een bijzondere lage trap van ontwikkeling voor zoo'n natuurvolk.

Men schrijft de ziekte aan booze geesten toe en moet van deze dus trachten inlichtingen te verkrijgen omtrent de ziekte.

In elk dorp vindt men dan ook een „wonderdokter” (doekoen of malin), fig. 6) die door het uitvoeren van een zekere dans en door 't inademen van wierookdamp (van brandend damarhars) in transe geraakt en beweert met de geesten in contact te komen. Hij wijst de plaats aan, waar het zieke orgaan zich bevindt, bespuugt en belikt dit gedeelte van het lichaam.

Ondertusschen heeft de geheele bevolking op de maat van trommel- en gongslag een rondedans uitgevoerd (fig. 7), steeds sneller en heftiger. Voortdurend roept men de hulp der goede geesten in,

Fig. 6.

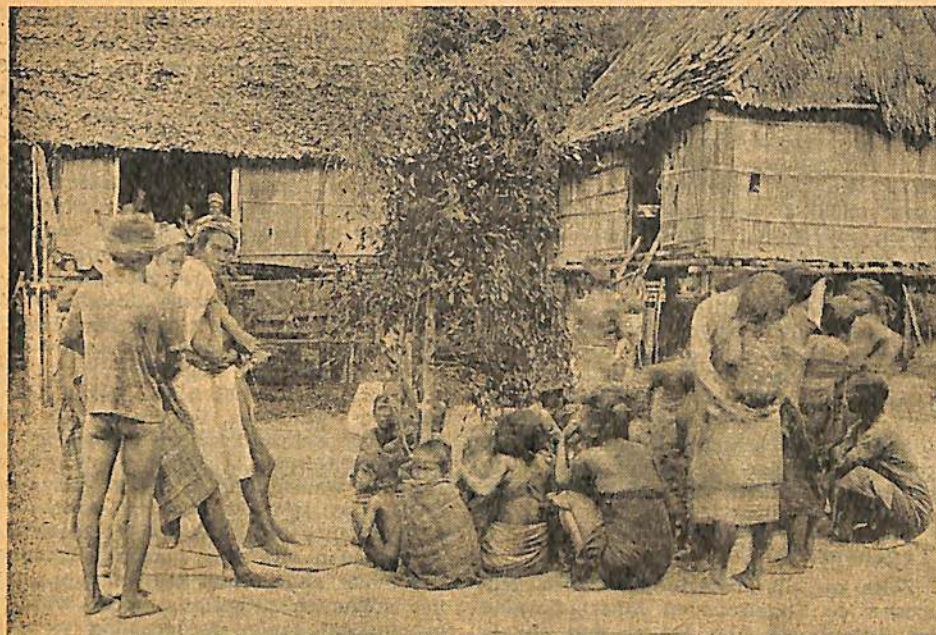

Fig. 7.

hun luide verzoekend den wonderdokter een goede aanwijzing te geven.

Tenslotte zinkt de doekoen uitgeput in de armen van eenige mededansenden, waarna men de natuur de verdere geneezing overlaat.

Dit is de eenige dans, die de Koeboe kent, voor feestelijkheden van welken aard ook, heeft hij geen tijd. Zijn geheele leven is een onafgebroken strijd om het

bestaan, zonder genoegens, zonder gezelligheid.

Wellicht is deze Koeboegemeenschap wel de laagste beschavingsvorm, die de menschheid nu nog kent. Slechts de beschermende hand van ons ambtenaren-corps heeft hen voor sneller uitsterven bewaard en hun het leven dragelijker gemaakt.

J. J. MAATMAN.

De Rijstcultuur

Uit de West

in Suriname

Wetenswaardigheden

over Curaçao

Wist Gij.....

dat er een dagelijksche dienst van de K.L.M. van Curaçao naar Miami—New York op 29 October is ingesteld en een dagelijksche luchtdienst tusschen Aruba—Curaçao en Miami, aansluitend op Maracaibo en La Guaira?

dat de radiotelefonische dienst Willemstad—Porto Rico op 2 December door gouverneur P. Kasteel geopend is?

dat 26 November de luchtlijn Venezuela—Curaçao geopend is?

dat het weer mogelijk is van Curaçao naar Saba te telefoneren?

dat een wetsontwerp is ingediend tot goedkeuring van een door den gouverneur van Curaçao genomen beschikking inzake uitgifte van een leening ten laste van Curaçao groot 2 miljoen gulden tegen 3%, met een looptijd van 15 jaren welke leening bestemd is voor volkswoningbouw?

dat er op Curaçao een Roomsche Katholieke bootbewerksvereniging San Telmo is opgericht, aangesloten bij den Curaçaoschen R.K. Volksbond?

Reeds aan het einde van de 17e eeuw werd de rijstteelt in het gewest Suriname ter hand genomen en wel door den pionier gouverneur Van Aerssen van Sommeldijk, die op 10 November 1687 aan de directeurs van de sociëteit in Patria schreef, dat de proeven, die aanvankelijk niet gelukt waren, later zoodanig werden verbeterd, dat er in genoemd jaar 2000 kg. rijst naar het vaderland kon worden gezonden. Dat waren drie okshoofden vol. Dit was de eerste rijstuitvoer van Suriname. Eerst een eeuw later zien we opnieuw van rijst gewag gemaakt onder gouverneur mr. Welfraat Beeldsnijder Matroos in zijn publicatie van 22 December 1783, waarin de prijzen van verschillende voortbrengselen worden vastgesteld en rijst genoemd wordt met een prijs van 2 stuivers het pond. Er was blijkbaar toen weer uitvoer. In de tusschengelegen eeuw zien wij van rijst geen melding gemaakt. De rijstbouw, die zich in die dagen tot enkele grondjes in den omtrek van Paramaribo bepaalde, was vrij onbetekenend. In begin 1800 werd rijst zoowel in de boven- als in de benedenlanden vrij algemeen op kleine schaal geteeld en er werden drie oogsten per jaar verkregen.

De landmeter en rooimeester A. H. Hiemcke die als 1ste luitenant der gene

(ingenieur) in Suriname was gekomen vestigde in 1826 de aandacht van den minister van Marine en Koloniën op den rijstbouw, in een verzoekschrift dat in de vergadering van het Hof van Politie werd behandeld. Hij stelde een plan ter verbetering van bearbeiding der landerijen voor, waarvoor hij een geldelijke ondersteuning vroeg. Hij noemde het een onderwerp van algemeen landsbelang de cultuur van rijst te bevorderen, voor het geval de kolonie met hongersnood bedreigd zou worden.

De overheid loofde in 1842 premien uit voor den aanleg van rijst- en kostgronden in Paramaribo en omgeving, maar men bereikte met een en ander weinig resultaat. Vermoedelijk is invoer van rijst uit Noord-Amerika (Louisiana) omstreeks 1780 begonnen voor de voeding van de slaven. Ook in Britsch Guyana had in dien tijd (1782) invoer van rijst plaats. Eerst met den aanvoer van Aziatische immigranten, Britsch- en Nederlandsch-Indiërs, nam de rijstteelt in Suriname grootere afmetingen aan. Deze bevolkingsgroepen brachten uit hun vaderland een voorliefde voor den rijstbouw mede en hun nakomelingen hebben dien voortgezet.

Nog in 1910 bedroeg de invoer van rijst 60.000 balen (van 100 kg.) per jaar,

maar in 1925 was die tot 2700 balen gedaald, en de laatste jaren had uitvoer van het overschot, nadat de kolonie zich zelf met rijst van eigen bodem kon voeden, uit Suriname plaats naar Nederland, Aruba, Bahama's Columbia, Fransch Guyana, Guadeloupe, Haiti en Martinique. Deze groote uitbreiding is voornamelijk te danken aan den toenmaligen gouverneur G. J. Staal (1916—1920), die tijdens den eersten wereldoorlog het land doorkruiste om de inboorlingen, de Javanen en Britsch-Indiërs op plantages en vestigingsplaatsen op het belang van rijstbouw wees en daarmee een overweldigend succes heeft geboekt.

De rijstvoortbrenging steeg van 60 ton padi in 1890 tot 2000 ton in 1910, tot bijna 10.000 ton in 1920, tot 18000 ton in 1924 en tot 21.000 ton in 1926. De oogst van het jaar 1937 bedroeg 35.355 ton, de uitvoer in dat jaar 7403.304 kg. gepelde rijst, 40.000 ongepelde rijst, tezamen bijna 7½ miljoen kg. rijst ter waarde van f 413.992. Sedert dien was er een groote schommeling in den rijstuitvoer, die 6.5 miljoen kg. in 1939 bedroeg, terugging tot 1.5 miljoen kg., weer steeg tot ruim 3 miljoen kg. en van 99 kg. in 1943 weer klom tot 146.400 kg.

Zes jaren lang — sedert 1934 — heert ir. A. N. van Dijk in Nickerie de mechanische rijstcultuur gedreven met geldelijken steun van de overheid en op dit gebied pioniersarbeid verricht. Hij heeft alle technische en economische moeilijkheden overwonnen.

De inpoldering tot ontginning, de verbouw, de oogst en de verwerking daarvan tot voor den handel meest geschikte product, het ploegen en eggen is machinaal geschied wegens gebrek aan werkrachten. De firma Van Dijk heeft hiermede bewezen, dat mechanisch gedreven middenstandsbedrijven kunnen verrijzen, waarin eenige honderden kapitaalbezittende en gezonde Nederlandsche boeren een behoorlijk bestaan kunnen vinden.

F. O. D.

Nieuwe persstem te Batavia.

Op 16 Januari heeft te Batavia een nieuwe courant in gestencilde vorm het licht gezien. „Enheid” heet het blad, waarvan de redacteurs ons op het oogenblik, dat wij dit overzicht samenstellen, nog onbekend zijn. In een kort hoofdartikel worden doelstelling en bestaansredenen o.a. in de volgende bevoordingen uiteengezet:

„Wij zijn het er over eens, dat er een andere maatschappij moet komen, maar ook, dat het tempo dier verandering moet worden versneld.” Het blad stelt vast, dat discussie van bekende politieke doelstellingen door de regering binnen bepaalde grenzen mogelijk is. „Dat is ons program”, aldus besluit het blad.

Hebben Britsche troepen op Java gestaakt?

Het Britsche, communistische blad, „Daily Worker” wijdt een artikel aan de staking, die onder de Britsche luchtlandingsstroepen op Java zou hebben plaats

gehad. De „Daily Worker” schrijft op 18 Januari:

„Als het parlement de volgende week weer bijeenkomt, zal een staking van Britsche luchtlandingsstroepen op Java het onderwerp zijn van een interpellatie aan den minister van oorlog. Men beweert, dat kort voor Kerstmis een „staking” onder de soldaten van het 7de bataljon parachutisten heeft plaats gehad als protest tegen de Britsche interventie in Indonesië. Een van de desbetreffende parachutisten schrijft in een brief aan zijn vader: „Ik hoop, dat mijn kennissen, die weer thuis zijn, ons in ons protest tegen het politieke spel, waarin Britsche jongens sterven om de Nederlandsche belangen te beschermen, zullen steunen. Als u samenwerking tot stand brengt tusschen de leden van de militaire politie en de pers, zullen wij heel wat vlugger thuis zijn en allen tegelijk.”

Tegenspraak?

Zelfs de allergrootste problemen vermogen de Engelsche en Amerikaansche courantenlezers niet langer dan enkele weken te boeien. Dat Nederlandsch-Indië enkele maanden, ja, een half jaar reeds, op de voorpagina's der Londensche en New Yorksche bladen weerspiegelden, kan dan ook als bewijs voor het

wereldbelang van deze quaestie dienen. Maar nu is echter duidelijk te constateeren, dat Neurenberg en de U.N.O., of zelfs de wreedelijk vermoorde weduwe in Bloomsbury, belangrijker zijn dan 200.000 bedreigde Europeanen op Java; de commentators zijn in hun wijze raadgevingen uitgeput en slechts het dagelijksche communicé van het geallieerde hoofdkwartier op Batavia vindt nog een bescheiden plaatsje onder „Buitenland”.

Ja, Freddie Kuh, de beroemde Londensche correspondent van de „Chicago Sun”, kan nog wel eens een belangrijke „flash” geven, die een 14-punts kop waard is! De Nederlandsche Regeering heeft het druk met de berichten van dezen journalist te ontkennen. Ontkennen? Is het niet opmerkelijk, dat onze Regeering op het bericht in de „Chicago Sun” van 13 Januari, waarin enkele punten uit Van Mook's voorstel aan Sjahrir wereldkundig werden gemaakt (zie alle Nederlandsche bladen van den daarop volgenden dag), niet anders kon zeggen dan: „dat het volkomen uitgesloten moet worden geacht, dat enige mededeeling terzake door wie ook is gedaan”? En verder: „Het is bovendien uitgesloten, dat onder de omstandigheden van het oogenblik, van overheidswege iets wordt gepubliceerd omtrent deze aangelegenheid.”

(Vervolg van pag. 5)

Ook de heer Schouten heeft van de anti's nog het woord gevoerd, komende tot de conclusie, dat het beleid van de regering zoo ernstige leemten en tekortkomingen vertoont, dat daarmede geen instemming kan worden betuigd en dat in de terugroeping van dr. Van Mook een aanwijzing zou worden gegeven voor een revisie van dat beleid, welke het zijn partijgenooten wellicht mogelijk zou maken, daarover een veel gunstiger oordeel te vellen.

Op het onvoldoende contact met de Kamer heeft ook mr. Joekes gewezen, evenals op het te kort schieten der regering ten opzichte van de voorlichting. Wij hebben dit hier boven reeds in den breede behandeld en gaan er dus niet dieper op in. Hij kwam ook tot de overtuiging, dat de heer Sjahrir nog niet zoo ver is, dat deze het Nederlandsche gezag erkent, terwijl het hem voorkwam, dat deze erkenning als voorwaarde dient te worden gesteld voor het voeren van besprekingen.

Wij hebben nu de kopstukken uit het debat gehad en halen nog een en ander aan uit de rede van minister Logemann. Hij onderstreepte nog eens, dat deze regering de nationalistische beweging beschouwt als een zeer reëlen factor in het maatschappelijk herstel en niet dan samen met haar een gezonde toekomst zal kunnen scheppen. Die toekomst stelt zij boven prestige-politiek. De besprekingen zijn dan ook altijd gevoerd over de mogelijkheid van hervorming binnen het kader van het Koninkrijk. En waarom nu juist die besprekingen met voormannen van de z.g. republiek? Als antwoord zeide de minister, dat besprekingen, waarbij die leiders zouden worden genegeerd, door de vreemde regeeringen als volstrekt irreeël en ondoeltreffend niet zouden worden aanvaard.

Hiermee gaf de heer Logemann dus te kennen, dat de regering, zelf niet beschikkende over een voldoende machts-

apparaat, met handen en voeten gebonden is. Met het republikeinsche regime als zoodanig wil de regering echter nimmer spreken en evenmin met onverzoenlijken. Toch zijn er ook nog anderen, met wie gesproken kan worden en die bereid zijn het Koninkrijk gezamenlijk op te bouwen en hij dacht daarbij in 't bijzonder aan bepaalde figuren uit de buitengewesten. Met allerlei andere groepen is er contact en die groepen zullen ook bij de besprekingen betrokken worden. Het vastloopen van het overleg met de Sjahrir-groep zou tot ernstige consequenties leiden, maar dan zou internationaal erkenning vinden hoe hier medewerking gewaerd zou worden aan plannen, die op zeer ruime wijze aan de Indonesische nationale aspiraties tegemoet komen en dan zou de regering bepaald rekenen op de internationale instemming met die maatregelen, welke dan noodig zouden zijn om de eenheid van het Koninkrijk te verzekeren.

De minister wees erop, dat het Nederlandsche volk niet eensgezind is ter zake van het te voeren beleid, maar de regering hoopt ten volle haar beleid te zullen kunnen verantwoorden tegenover volk en volksvertegenwoordiging. De bewindsman achtte het een misverstand te denken, dat de inlichtingen, welke hij ontvangt, de meening van één man is omdat de heer Van Mook omringd is door een vrij bont gezelschap van adviseurs.

Ook bracht de minister nog ter sprake het internationale aspect der situatie in verband met de voorlichting, waarover niet veel goeds gezegd is. Hij verzocht hier met nadruk billijk te zijn. Men is aan alle kanten gehandicapt omdat de verbanden in Indië, de mogelijkheid om waar te nemen, te controleeren, te reizen enz. tot een minimum is teruggebracht. Wat de nieuwsvoorziening van het buitenland betreft roeit Nederland tegen den stroom op. Uit opsommingen zijnerzijds bleek echter, dat er wel degelijk gewerkt wordt in de vreemde landen, maar dat

de regering niet meer aan durft te komen met het vele goede, dat Nederland in 't verleden gepresteerd heeft, eenvoudig, omdat men dat niet meer neemt. Het gaat erom dat de koloniale verhouding uit den tijd is en men beschuldigt Nederland ervan, dat het dit niet voldoende ziet. Wat de wereld van ons verwacht is, dat wij duidelijk blijken geven een nieuwen koers te sturen, die beantwoordt aan de idealen, zooals deze in het Atlantic Charter en in het Charter van de United Nations zijn neergelegd en door de wereld aanvaard worden.

Aan het slot van zijn rede heeft de minister gewezen op de dreigende groote moeilijkheden op het punt van de huisvesting der repatriëerenden. Hij zou het beschamend vinden wanneer het voor het onder dak brengen van onze bloedverwanten uit Indië ten slotte noodig zou moeten worden een beroep te doen op den dwangmaatregel van de inkwartiering. Hij vreesde echter, dat, wanneer het met het aanbod van huisvesting blijft loopen, zooals het loopt, het vandaag of morgen toch zal moeten gebeuren.

En nu nog de parlementaire afvaardiging naar Indië. De minister voelde er niets voor en vreesde, dat een gezelschap van zoo officieële heeren verwarring zou stichten. De heer Van Poll hield echter voet bij stuk, diende een motie in ter zake en handhaafde die nadat de minister er weer bezwaar tegen gemaakt had. De motie werd ten slotte door de Kamer aanvaard en met vrij groote meerderheid, doordat ook nog de liberalen en chr. historischen meestemden.

Afgewacht dient nu te worden of de regering bereid is, toch nog aan het verzoek der Kamer te voldoen. Dat zal eerst eens in den ministerraad besproken dienen te worden. Men doet intusschen goed, niet meer beteekenis aan deze uitspraak te hechten, dan haar toekomst. Het is geen motie van wantrouwen. Deze zou geen kans gehad hebben en trouwens van die zijde niet voorgesteld zijn.